

Årgång 34 | Nr 2 | 2021

PARNASSIA

Föreningen Smålands Flora

Föreningen Smålands Flora

Föreningen startade år 1982.

Medlemsavgiften för 2022 är 150 kr och för familjemedlemsskap är avgiften 25 kr. För detta får du möjlighet att delta i föreningens aktiviteter! Fullbetalande får dessutom *Parnassia* (2 häften om året, tillsammans minst 32 sidor).

Föreningens plusgiro: 66 29 27 -3

Styrelse 2021 –2022

Ordförande: Tomas Burén, Adelgatan 11A, 393 50 Kalmar
Tel. 070-356 46 97. E-post: tomas.buren@netatonce.net

Vice ordförande: Margareta Edqvist, Syrengatan 19, 571 39 Nässjö
Tel. 070-231 35 82. E-post: margareta.edqvist@telia.com

Sekreterare: Åke Widgren, Ronnebygatan 10, 371 32 Karlskrona
Tel. 070-983 14 49. E-post: cotula@gmail.com

Kassör: Uno Pettersson, Vårlöksvägen 7, 352 51 Växjö
Tel. 0470-751 734. E-post: uno_p@hotmail.com

Per Darell, Rökesvens väg 14, 342 34 Alvesta
E-post: per.darell@gmail.com

Mats Halling, Helgsjö 2, 593 92 Västervik
Tel. 0490-921 01. E-post: mats.halling@hushallningssallskapet.se

Eric Lundén, Svebiliusgatan 6, 392 34 Kalmar
Tel. 073-766 48 95. E-post: eric.lunden1@gmail.com

Åke Rühling, Humlekärrshultsvägen 10, 572 41 Oskarshamn
Tel. 0491-771 61. E-post: ake.ruhling@telia.com

Tommy Nilsson, Villagatan 8, 570 80 Virserum
E-post: tommy@virserum.com

Slåtterblomma
Parnassia palustris

Omslagsbild: Flytsvalting i Hängasjön. Foto: Tomas Burén.

En skogsväg med extra allt – artrik och lättinventerad

▪ Bertil Möllerström

Fig. 1. Bastardsvärmare (möjligen arten mindre bastardsvärmare?), en av vägens rödlistade insekter.
Foto: Lars Erik Andreasson.

Detta år har inneburit många begränsningar på grund av pandemin, även för oss i glesbygd. Någon nattfågelexkursion blev det till exempel inte här. Och jag som inte ens hört eller sett någon morkulla. Illa! Rishults torvgravar, en fin fågellokal, kändes på något sätt som sista chansen. Skulle jag, åttiofem år fyllda, våga mig ut ensam mitt i natten? Jag

beslöt mig för att testa mitt på dagen. När jag nått fram, parkerat bilen och påbörjat den kilometerlånga vandringen mot torvgravarna slogs jag omedelbart av det extremt stora antalet dagflygande mätare och andra småfjärilar som flög överallt längs vägen. Detta måste betyda något. Det kanske räcker till en liten artikel i *Parnassia*. Jag fann en kartong-

bit och en penna i fickan och började anteckna. Självfallet måste huvudvikten läggas vid botaniken, men allt hänger samman så lite av djurlivet måste också få plats. Grupper med svårbestämda arter bestämde jag mig för att bortse ifrån, och både fjärilshåv och slaghåv fick stanna hemma. Några dagfjärilar och några pollinerande insekter skulle det nog bli ändå. Det var nu alldeles i början av juni och någon nattlig utflykt blev det inte.

Området

Vägen hittar man cirka 3 km öster om Strömsnäsbruk, och 5 km sydost Traryds kyrka. Den är ganska exakt en kilometer lång och går från landsvägen rakt söderut fram till en liten öppen plan. Den är lagd över en utdikad, skogbeväxt mosse. Denna är inte så hårt utdikad, varför stora partier är mer mosse än skog. Skogen är gles med omväxlande tall och ganska ung granskog. De tätaste skogspartierna är som väntat granskog. Vid vägens slut finns flera gölar och här bedrevs torvbrytning under andra världskriget, och ytterligare en tid fram till någon gång på sextioalet. När jag som nyinflyttad för cirka femtio år sedan besökte området fanns fortfarande minnen kvar av torvbrytningen, till exempel ett torn för en linbana. Detta revs ganska nyligen. Men mycket annat finns fortfarande kvar. Parallellt med vägen finns en bred öppen remsa utan skog. Här gick tidigare en räls fram till landsvägen där omlastning kunde ske. En kort sträcka av spåren finns kvar i södra änden så jag har kunnat mäta spårvidden; den är cirka 638 mm. I kanten av den öppna platsen

i söder finns en några meter lång gedigen stenmur som är helt utfylld på baksidan. Inget stengärde alltså. Jag gissade att detta har fungerat som lastkaj. Vid ett tillfälle mötte jag ett par äldre damer på söndagspromenad. Det visade sig att de hade arbetat där i sin ungdom och de kunde bekräfta att jag gissat rätt angående lastkajen. Vägen skiftar karaktär, vilket torde bidra till artrikedomen. Den södra och den norra tredjedelen liknar varandra och är artrikast. Mellantredjedelen är något fuktigare och skuggigare. Här dominerar granskogen. Varför man sparat den breda remsan där spåren gått är en gåta, men den har säkert avgörande betydelse för detta områdes karaktär som en annorlunda och för dessa magra trakter ovanligt rik lokal för kärlväxter, svampar, fjärilar och mycket annat. Områdets yta är cirka 1,2 hektar. Den stora mängden lågor och högstubbar i olika grader av nedbrytning ger en känsla av naturreservat, men det intrycket störs av att på flera ställen gamla bilhjul, rostiga oljefat och annat skrot lämnats kvar längs vägen.

Kärlväxterna

Lastkajen längst i söder hyser en intressant flora, både på, vid och i. På lastkajen finns ett vackert bestånd av mjölon *Arctostaphylos uva-ursi*, vid kajen växer slättergubbe *Arnica montana*, som jag återkommer till senare, och i kajen växer stenbräken *Cystopteris fragilis* som är vanlig i vårt land. Men i detta magra hörn av Småland är den ovanlig och jag kan inte minnas att jag sett den här tidigare. På några ställen längs vägen växer snärjmåra

Fig. 2. Gula asplöv med gröna fält längs några av nerverna, särskilt vid bladfästet, visar att det innehåller larver av aspgallsdvärgmal. Kring minan bibehålls den gröna färgen eftersom växthormonet cytokinin bildas, vilket hindrar nedbrytningen av klorofyll.
Foto: Bertil Möllerström.

Galium aparine som man hittar i många olika miljöer. Skogssallat *Lactuca muralis* är tydligare knuten till lite rikare marker, och har ökat häromkring på senare år. Stora bestånd av strätta *Angelica sylvestris*, särskilt i norra och södra delen, bidrar starkt till den stora mängden insekter som finns på lokalen. Ett överraskande fynd ungefär halvvägs in är klöveroxalis *Oxalis stricta*, som här har etablerat sig med ett ganska stort bestånd och samsas med gräs, klöver och andra växter som en naturlig del av vegetationen. Enligt "Vår svenska flora i färg" finns den tillfälligt

hos oss som ogräs (Hultén 1985) och i Smålands flora "framför allt som trädgårdsogräs mera sällan på gator och vägkanter. En gång är den sedd i fuktig lövblandskog utmed stig." (Edqvist & Karlsson 2007).

Vägen kantas som väntat av träd, men endast på en kort sträcka av den planterade unga granskog som i normala fall skulle utgjort det dominerande trädinslaget. Här är betydligt öppnare terräng och det liknar mer en mycket gles allé av högväxta lövträd. Rönn *Sorbus aucuparia*, sälg *Salix caprea* och björkar

men framför allt asp *Populus tremula* som ger karaktär åt denna ovanliga allé. Både vårtbjörk *Betula pendula* och glasbjörk *Betula pubescens* finns här, och ibland alldeles intill varandra.

Det finns även flera andra trädarter längs vägen, främst tall *Pinus silvestris*, flera av dem ganska stora och förmodligen gamla, samt mitt på sträckan skog av ganska ung gran *Picea abies*. Asp hittar man längs hela sträckan, men sparsamt och endast småplantor där granarna dominerar. I norr däremot finns sju gigantiska aspar. Den jag bedömer som störst har en omkrets i brösthöjd på 220 cm. I söder finns ytterligare fyra sådana jätträd. Till detta aspbestånd är förstås ett stort antal arter knutna. Givetvis finns där aspsopp *Leccinium aurantiacum* men även den betydligt mer sällsynta brun aspsopp *L. duriusculum*, som jag själv aldrig hittat tidigare. Bland de första insektsarter som jag noterade finns aspglansbagge *Chrysomela populi* som jag sedan såg vid ytterligare några tillfällen. När hösten så småningom börjat sätta sin prägel på landskapet fann jag på marken under några av asparna löv med ett omisskännligt utseende (Fig. 2). Aspgallsdvärgmalen *Ectodedemia argyropeza* hade varit framme (Rydberg 2021).

Längs hela vägen och på båda sidor växer klotpyrola *Pyrola minor* (Fig. 3). När jag räknade dem fann jag 403 rosetter varav 158 blommade. De var fördelade på femton dellokaler. Pyrolaarterna är knutna till svampar av släktet *Laccaria*. Svampfloran är rik här, men till min stora förvåning verkade laxskivling *Laccaria laccata* eller någon annan

Fig. 3. Blommande klotpyrola i kanten av den inventerade vägen. Foto: Lars Erik Andreasson.

art i släktet saknas. Åke Widgren gjorde vid samma tidpunkt i Blekinge ett fint fynd av klockpyrola *Pyrola media* tillsammans med blott tre fruktkroppar av ametistskivling *Laccaria amethystina*. Jag fann så småningom en laxskivlingsfruktkropp och sent omsider ytterligare en. De närbelägna "Drakahögarna" visade samma tendens. Där fanns pyrolor men inga svampar. När jag gjorde min undersökning där för tio år sedan hittade jag både ametistskivling och laxskivling på lokalen (Möllerström 2011). Släktet *Laccaria* har tydligen haft ett dåligt år denna 2021. Men mycelet finns ju där!

Fig. 4. Glitterbläcksvamp, en av många vanliga svamparter längs vägen. Foto: Bertil Möllerström.

Växters frön varierar mycket mellan olika arter. De minsta kallas dammfrön. De väger blott några miljondels gram. Orkidéerna är mest kända bland dessa, men även pyrolaväxterna har sådana frön. Detta och det som följer om klotpyrolan har jag hämtat från en mycket intressant artikel i SBT (Johansson m.fl. 2017). Likaså är det välkänt att skogsträden lever i symbios med svampar i vad som kallas mykorrhiza. Om det i stället utbildas ett parasitiskt förhållande där svampen ej får något tillbaka kallas detta mykoheterotrofi. Klotpyrolan, och de andra arterna i detta och närstående släkten, är en sådan mykohe-

terotrof art. När det lilla fröet grott utvecklas en underjordisk groddplanta som måste etablera kontakt med värdsvampen, här släktet *Laccaria*. Den kan leva så i flera år, men eftersom den är så liten tar svampen knappast någon skada. Så småningom utvecklas den gröna överjordiska plantan som inte längre har något behov av att parasitera. När den blommar pollineras den av humlor. Pollenet bildar något som påminner om pollinier. Dessa fastnar på humlan och sprids på detta sätt. En blomställning av klotpyrola producerar ungefär 60 000 frön.

Mossorna

Med åldern tilltagande darrighet har gjort att jag numera är oförmögen att göra användbara preparat att lägga under mikroskopet. Efter att ha noterat ett antal vanliga mossor kontaktade jag därför Per Darell, som hjälpt till att bestämma de övriga. Att pressa och skicka ett urval tar förstås extra tid. Att mossfloran ter sig magrare och trivialare än övriga organismgrupper här är därför sannolikt mer beroende på vad jag råkat skicka än på vad där verkligen finns. Det blev trots allt 33 arter varav åtminstone några är värda att nämna. Klippgrimmia *Grimmia trichophylla* fann jag redan i början av min undersökning på lastkajen, vilken verkar vara en perfekt växtplats för denna mossa. Rubinvitmossa *Sphagnum rubellum* är en av fyra vitmossor som jag hittat. Alla är vanliga. Rubinvitmossan finns i hela landet men är vanligare söderut och särskilt i trakter med hög nederbörd som här. De allra

vanligaste mossorna finns förstås även här i rikt mått, men en, kammossa *Ptilium crista-castrensis*, verkade saknas. Så småningom hittade jag ändå ett litet bestånd av denna och ordningen var återställd.

Svamparna

Mängden svampfynd hade under senhösten hunnit bli ganska imponerande. En hel del hamnade på tallriken och en del hamnar här. Möjligen är lokalens udda karaktär som tydligast just vad beträffar svamparna. Jag hade väntat mig högst två vaxskivlingar, nämligen olivvaxskivling *Hygrophorus olivaceoalbus* som är knuten till gran och kanske också frostvaxskivling *Hygrophorus hypothejus* var. *hypothejus*. Den sistnämnda är en senhöstsvamp knuten till tall och blev lokalens sista fynd. Men det blev hela sju arter (Tab. 1)! De andra fem finner man i naturbetesmarker och liknande miljöer, men tydligen även på denna märkliga vägstump. Möjligen är svart jordtunga *Geoglossum* sp. (troligen *G. umbratile*) än mer knuten till naturbetesmiljöer. Men här finns den förstås, liksom blygrå äggsvamp *Bovista plumbea*. Den senare är inte lika starkt knuten till naturbetesmarker eller liknande, men i dessa trakter är släktet *Bovista* ganska ovanligt. På den tiden då många spindlingar ansågs vara förträffliga matsvampar närde jag en, visade det sig, fåfång förhoppning att finna mångkransad spindling *Cortinarius triumphans*. Nu fann jag den äntligen. Även svampar lämpliga att färga garn med finns här förstås, till exempel gulskivig kanelspindling *Cortina-*

Tabell 1. Vaxskivlingar längs skogsvägen.

Frostvaxskivling	<i>Hygrophorus hypothejus</i> var. <i>hypothejus</i>
Olivvaxskivling	<i>Hygrophorus olivaceoalbus</i>
Vit vaxskivling	<i>Cuphophyllus virgineus</i> s.lat.
Broskvaxskivling	<i>Gliophorus laetus</i>
Toppvaxskivling	<i>Hygrocybe conica</i>
Blodvaxskivling	<i>Hygrocybe coccinea</i>
Kantarellvaxskivling	<i>Hygrocybe cantharellus</i>

rius croceus. Azurkremla *Russula azurea*, en ganska ovanlig svamp, har jag inte sett tidigare förrän här. En lördag nu i höst var Åke Widgren på besök. Bland hans bidrag till den digra artlistan finns dvärgträdklubba *Typhula micans*, en art som främst växer på gamla stänglar av flockblomstriga växter. Fyndet vid vägen gjordes på strätta. I Artportalen finns totalt fyra rapporterade fynd i landet (inklusive detta).

Djuren

Vad vore en äng utan bin, fjärilar och förstås många andra djur (några redan nämnda under Kärlväxterna, några beskrivs under Rödlistade arter), vilka bildar den komplicerade väv av samband som kännetecknar ett område. Ett tydligt exempel på en liten bit av denna väv upptäckte jag när jag hittade mindre rovbärfis *Rhacognathus punctatus*. Den lever nämligen på sälglövbagge *Lochmaea caprae* vilken i sin tur har sälg som näringsväxt. (Coulianos 2005). Jag hittade förstås även andra skinnbaggar och en av dem, vacker och med en intressant invandringshistoria, kan jag inte gå förbi. Jag noterade 19 exemplar av strim-

lus *Gnaphosoma lineatum* längs vägen. Flest vid det södra strättabeståndet men flera även vid det norra. Strimlusen är en sydlig art som numera finns i nästan hela södra halvan av vårt land. Den har försökt etablera sig flera gånger men tidigare utan större framgång. Första fyndet gjordes 1817 i Småland, men först invandringen 1994 ser ut att ha varit framgångsrik (Coulianos 2005).

De smådjur som man i första rummet lägger märke till är förstås fjärlarna, särskilt dagfjärilarna. På detta lilla område har jag hittat praktiskt taget alla dagfjärilar som jag överhuvudtaget sett häromkring, även lite ovanligare arter som kartfjäril *Araschnia levana* och svingelgräsfjäril *Lasionommata megera* och till och med en som jag aldrig sett förut i dessa trakter, svavelgul höfjäril *Colias palaeno*. Blott de allra mest sällsynta arterna samt en vanlig som är tidig och hade slutat flyga när jag började mina spaningar saknades. En mätare som jag nästan aldrig ser häromkring, sotmätare *Odezia atrata*, noterade jag vid 43 tillfällen, och flera spinnare, exempelvis den

vakra mindre igelkottspinnaren *Parasemia plantaginis*. Till och med en svärmare, videsvärmare *Smerinthus ocellata*, upptäckte jag bakom ett blad där den satt och väntade på nattmörkret. Vanligast av dem alla är nog gräsulv *Macrothylacia rubi*, att döma av alla de larver av denna art som ofta korsade min stig. Av insekter vill jag slutligen endast nämna bålgeting *Vespa crabro*, allas favorit bland de gaddförsedda.

Men det fanns andra smådjur förstås. Mina egna favoriter, spindlarna blev representerade med åtta arter, vilket jag betraktar som mycket när slaghåv och andra redskap inte kom till användning. En av dem, skogslyktspindel *Agroeca brunnea*, har fått sitt namn av de små lyktliknande kokonger som man ser här och var där de hänger ned från grässtrån, ljungkvistar med mera. Sju sådana små lyktor kunde jag njuta av längs vägen. Om jag slaghåvat är jag säker på att spindeln med det vackra namnet, ängsbaldakinspindel *Linyphia triangularis*, skulle bli spindeln med flest fynd. Nu trodde jag inte ens den skulle hamna i

Tabell 2. Rödlisterade arter med hotkategori.

Sylnarv	<i>Sagina revelierei</i>	NT
Dvärglin	<i>Radiola linoides</i>	NT
Ask	<i>Fraxinus excelsior</i>	EN
Slättergubbe	<i>Arnica montana</i>	VU
Ängsmetallvinge	<i>Adscita statices</i>	NT
Bastardsvärmare-art	<i>Zygaena</i> sp.	NT
Större vitblärefly	<i>Hadena bicruris</i>	NT
Vårtordyvel	<i>Trypocopris vernalis</i>	NT

Fig. 5. Blommande sylnarv.
Foto: Lars Erik Andreasson.

observationsprotokollet. Men det gjorde den. En spindel som jag däremot kände mig säker på att den skulle dyka upp var blomkrabbspindel *Misumena vatia*. Att det skulle bli elva obsar var dock mer än förväntat, men många bytesdjur ger många spindlar. Så är det förstås. Blötdjuren gav bland annat två överraskande fynd samt ett väntat och ett öönskat. Att jag skulle finna vinbergssnäckan *Helix pomatia* här, och dessutom ganska långt in, var ytterst oväntat. Lika oväntat var att hitta en liten snäckan med hårigt skal, men jag fann den, skäggsnäckan *Trochulus hispidus*. Ytterst väntad var däremot svart skogssnigel *Arion ater ater*, och ovälkommen dess nära släkting spansk skogssnigel *Arion vulgaris*. De senare fanns alldeles i början där man tyvärr stjälpert trädgårdsavfall medan de svarta, som jag noterade cirka åtta gånger så många av, fanns längs hela sträckan. Jag såg heller inga hybrider. En klen tröst kanske!

Rödlistade arter

Åtta rödlistade arter har jag hittat, vilket även detta är en anmärkningsvärd siffra (Tab. 2). Allvarligast klassning har ask, trots att den sannolikt är den vanligaste arten i listan. Men rödlistning fungerar inte så, och den är verkligen starkt hotad. Den första rödlistade arten jag fann var vårtordyvel *Trypocopris vernalis*. Jag trodde först att det var skogstordyvel *Anoplotrupes stercorosus* som kravlade fram på stigen framför mig, men turligt nog böjde jag mig ner och såg något snarlikt och obekant. Den fick följa med

Tabell 3. Samtliga noterade taxon.

Kärlväxter	181
Mossor	33
Svampar	116
Insekter	116
Övriga evertebrater	14
Summa	460

hem i en burk för att skärskådas under stereoluppen. Det oväntade fyndet fick sedan friheten åter på ungefär samma plats som jag funnit den. Sylnarv *Sagina revelierei* (Fig. 5) hade jag hittat där tidigare så fyndet var inte oväntat, men välkommet medan den rikliga förekomsten av dvärglin *Radiola linoides* (Fig. 6) längs den mellersta tredjedelen av vägen blev ytterligare en glad överraskning. Någon vitblåra *Silene latifolia* finns inte längs vägen men kanske inte långt därifrån. Emellertid går större vitblårefly *Haemodorum* även på andra nejlikväxter så fyndet är rimligt. Med tanke på de

finna bestånden av strätta i både norr och söder så hoppades jag förstås att någon eller några representanter för familjen bastardsvärmare *Zyganeidae* skulle dyka upp. Det blev två, ängsmetallvinge och en bastardsvärmare (Fig. 1). Kanske mindre bastardsvärmare *Zygaena viciae*, men det är tyvärr näst intill omöjligt att säkert bestämma den på bild. En artikel i tidskriften *Yrfän* belyser detta dilemma (Henell 2021). Jag fann också ett litet bestånd av slättergubbe *Arnica montana* vid lastkajen. Ny lokal för en floraväktarart. Det skall bli ett nöje att återse dem sommaren 2022.

Fig. 6. Blommande dvärglin. Foto: Lars Erik Andreasson.

Slutord

Att jag skulle hitta en hel del spännande var jag ganska säker på när jag stod där alldeles i början av juni omgiven av fladdrande små fjärilar. Men att det trots begränsningar skulle bli 460 arter låg helt bortom de djärvaste förhoppningar. (Tab. 3). Jag undrar vad en bioblitz med några specialister skulle kunna åstadkomma en vacker sommardag? Och morkullan då? Jo, jag fick se den så småningom men på en annan plats i kommunen och mitt på dagen.

Tack till Lars Erik Andreasson för många och fina bilder, till Per Darell som ställt upp och bestämt alla mossor jag skickat, och till Åke Widgren som varit behjälplig med praktiska frågor och som även hjälpte till med inventeringen vid ett tillfälle.

Citerad litteratur

- Coulianos, C.C. 2012. *Bärfisar i Sverige - en fälthandbok*, Entomologiska föreningen i Stockholm, Stockholm.
- Edqvist, M & Karlsson, T (red). 2007. *Smålands flora*, SBF-förlaget, Uppsala.
- SLU, Artdatabanken. 2020. *Rödlistade arter i Sverige*, SLU, Uppsala.
- Henell, J. 2021. Varierande mindre bastardsvärmare, *Yrfän* 2021:4.
- Hulten, E (red). 1985. *Vår svenska flora i färg*, Mladinska Knjiga, Ljubljana, 1985.
- Johansson, V., A, Lundell, A. & Eriksson, O. 2017. Mykohetrotrofa växter med världens minsta frön - en studie av svenska pyrolaväxter och tallört. *Svensk Bot. Tidskr.* 111: 240–263.
- Möllerström, B. 2011. En småländsk skräphög – en naturligt onaturlig biotop. *Parnassia* 24: 25–31.

Internetkällor

- Rydberg, H. 2021. Inlägg om aspgallsdvärgmal. Facebook, Galler i vår natur. 2021-10-11. ><https://www.facebook.com/groups/1009372619119554><.

Morkulla *Scolopax rusticola*
ur Bröderna von Wright
Svenska Fåglar 1927–29.

Årsmötet i Älmhult

▪ Lennart Persson

Fig. 1. Årsmötesdeltagare studerar flytsvalting.. Foto: Tomas Burén.

Medlemmarna i föreningen Smålands flora kallades i år till årsmöte i Älmhult den 14 augusti på den vegetariska restaurangen Muff. Bara det lät ju spännande för en köttätare. När det dessutom utlovades utflykter med tema sjö- och strandväxter under ledning av de lokala botanisterna Krister Wahlström och Bertil Möllerström, denna fena på vattenväxter, var det lätt att bestämma sig för att delta. De exklusiva arterna flytsvalting *Luronium natans*, flytsäv *Isolepis fluitans* och sjötåtel *Deschampsia setacea* utlovades.

Efter välkomstfika på Muff blev vi utvisade till uthuset och ett litet konferensrum som precis rymde de 14 deltagarna. Årsmötesförhandlingarna, som leddes av ordföranden Tomas Burén, var snabbt avklarade. Alla i styrelsen och övriga funktionärer ställde upp till omval.

Den vegetariska lunchen bestod av allehanda lokala säsongsvaror och var mättande och god. Jag saknade inte köttbiten nämnvärt. Den glada och entusiastiska innehavaren bidrog också till att besöket blev minnesvärt.

Så var det då dags för utflykten. Det bestämdes att alla fick ta sig till Göteryds kyrka för att därifrån bli guidade till första lokalen.

Botanister kan ju inte stå still och bara vänta så det blev en spridning åt flera håll. Någon konstaterade att Göteryd hade Sveriges (eller om det var Smålands) tråkigaste kyrkmur. En annan grupp hittade en ödetomt med en del kvarstående växter bl. a. en vacker, högväxt, veronikaliknande växt som bestämdes till kransveronica *Veronicastrum virginicum*.

Så iväg i karavan till dagens första utflyktsmål, badplatsen vid Ramnäs i södra delen av sjön Römningen. Klockgentiana *Gentiana pneumonanthe* kan man ju inte se för ofta, men här var det särskilt fint att få se den i tre färgvarianter, den vanliga blå, ljusblå och vit. Spikblad *Hydrocotyle vulgaris* är en annan växt som är värd att nämna. Den är också alltid trevlig att få se.

Fig. 2. Klockgentiana med vit blomma.
Foto: Tomas Burén.

Fig. 3. Flytsäv i Tuvesjön.
Foto: Tomas Burén.

Därefter bar det iväg norrut till Hängasjön. Där fick vi oss en promenad över kommungränsen från Älmhult till Ljungby och gick ner till sjöns sydvästra del. Där fick vi se enstaka exemplar av den ovanliga flytsvaltingen som här, utefter en sträcka av Hängasjön, har en av sina tre fyndplatser i Sverige. De andra ligger i Skåne respektive Halland. Det var högtidligt att få se en sådan ovanlig art. Mycket oansenlig när den inte blommar, men en avramlad blomma låg och flöt på vattnet som för att visa upp sig med sina tre vita kronblad. Även svalting *Alisma plantago-aquatica* växte på samma ställe.

Under promenaden från bilarna till sjön passerade vi en betesmark där Bertil bad oss lägga märke till traktens största bestånd av slättergubbe *Arnica montana*.

Efter en fikapaus vid bilarna bar det av på slingrande grusvägar upp till byn Bohok och Tuvesjön. Här skulle vi se flytsvalting. Krister ledde oss först till en anlagd damm nordost om sjön där det skulle vara säkrast att få se den. Och där låg den och flöt, inte mycket men ändå.

Vi gick vidare ner till Tuvesjöns nordöstra strand där den också hittades efter lite plaskande i strandkärret. Här kunde vi, med gemensamma ansträngningar, också vaska fram tre olika bläddror, dybläddra *Utricularia intermedia*, dvärgbläddra *U. minor* och sumpbläddra *U. stygia*.

Under vandringen såg vi även hönsbär *Cornus suecica* som överraskade och gladdade flera av deltagarna.

Tillbaka uppe vid gårdarna och bilarna var det dags för tack och farväl för den här gången.

Den utlovade sjötåteln fick vi tyvärr inte se så det får bli en restnotering till en annat tillfälle. Annars kan vi väl säga att vi hade flyt med de ovanliga flytväxterna.

Hur vädret skulle bli var ovisst men vi hade tur med uppehållsväder under hela utflykten. Dock dröjde det inte många minuter och kilometer på väg norrut innan himlen öppnade sig och åskregnet formligen vräkte ner. Tala om flyt.

Fler växtfynd och även fynd från flera andra organismgrupper under exkursionen finns inlagda på Artportalen. Titta gärna där.

Fig. 4. Flytsvalting i Hängasjön. Foto: Åke Widgren.

Växtnoteringar i några husförhörlängder

▪ **Margareta Edqvist**

Vid sidan om mitt botaniska intresse har jag släktforskat till och från genom åren. Jag började forska redan 1978, alltså flera år innan jag kom med i Smålands flora-projektet.

Precis som inom botaniken har släktforskningen socken/församling som enhet. Kyrkan och prästerna hade en stor och viktig del i församlingens liv. I husförhörlängden som oftast förts i intervaller på 5–10 år antecknade prästerna alla som bodde på gårdarna, samt var och när personerna var födda, vigda och döda. Där finns även anteckningar om

in- och utflyttningar och om vilken kunskap de boende hade i kristendomen.

I min släktforskning har jag stött på några husförhörlängder där det finns anteckningar om eller kring växter; många präster var ju även intresserade av botanik.

Aringsås (numera Alvesta) församling, Kronobergs län. I husförhörlängden för perioden 1791–1805, sidan 324 som täcker åren 1801–1805 under Alvesta Håkansgård, har det gjorts en notering om "*Senecio jacobea*", alltså stånds *Senecio jacobaea* (Fig. 1). Råkade

Fig. 1. Ett uppslag ur Alvesta husförhörlängd, längst ner på bilden ser vi namnet *Senecio jacobea*. Bildkälla: ArkivDigital.

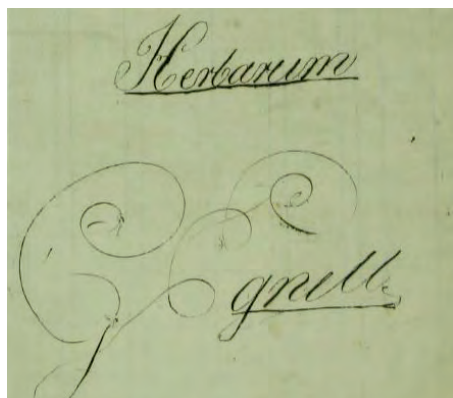

Fig. 2. En husförhörslängd har omvandlats till ett personligt herbarium. Bildkälla: ArkivDigital.

bara den sidan vara uppslagen eller var det så att stånds sågs på just denna gård i början av 1800-talet? Var den extra rar i trakten, eller varför denna notering? Det får vi aldrig veta men visst blir man nyfiken. Vem kan då ha skrivit denna not? Det kan varit kyrkoherden Andreas Renner (1740–1814) som var verksam i församlingen perioden 1781–1804, eller kanske någon av komministrarna Nils Holmdahl (1751–1803) som tjänstgjorde där 1780–1803, eller Daniel Bergdahl (1765–1838) som tjänstgjorde där 1804–1821. Ingen av dessa personer nämns i boken *Smålands flora*, så de har inte lämnat andra spår efter sig inom botaniken.

I boken *Smålands flora* står följande att läsa om primärfyndet av stånds. Arten angavs först som småländsk i ett manuskript av den unge Linné (ms 1729) under namnet *Jacobaea vulgaris laciniata*. Den tidigast angivna lokalen är från 1700-talets slut: Kalmar Skälby (J. Afzelius hos A. Afzelius ms). Första gången

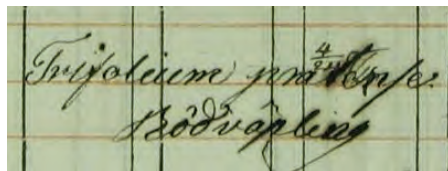

Fig. 3. Två av de växter Egnell samlat. Bildkälla: ArkivDigital.

arten nämndes i tryck, var hos Elias Fries (1825; omnämnd från västra Småland).

Östra Eds församling, Östergötlands län men i landskapet Småland. Där har C. Egnell återanvänt en husförhörslängd för perioden 1801–1805 till sitt "Herbarium" (Fig. 2). Carl Gustaf Egnell (1800–1880), var komminister i Östra Ed från 1842. Om han gjorde detta när han själv var verksam där, eller om det skedde under senare delen av hans uppväxt i prästgården, går inte utläsa. Hans styvfar Fredrik Lars Egnell var komminister i församlingen 1805 till 1813. På sidorna ser man en del fläckar tillsammans med anteckningar om växternas namn (Fig. 3) och ibland om dess egenskaper. Hans ambitioner verkar varit stora. Han börjar med en notering per uppslag, men ganska snart verkar han ha tröttnat eller kanske fått någon tillrättavisning. Om tusenbladsröllekan (Fig. 4) anges bland annat att den är sår-läkande, kan ge nysning om den stoppas i näsan, och höjer smaken i öl.

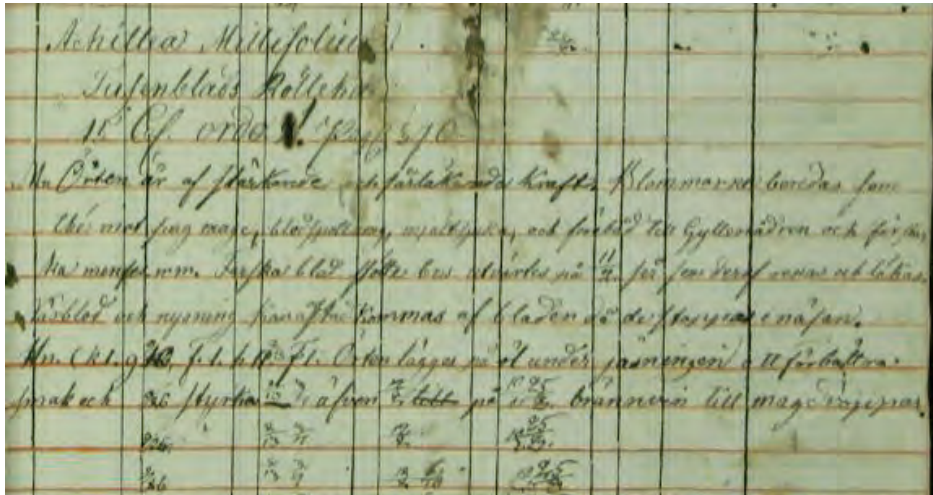

Fig. 4. När det gäller rölleka, eller "tusenblads rölleka" som han kallar den, får vi en lång beskrivning om dess nytta. Bildkälla: ArkivDigital.

Litteratur och internetkällor

Afzelius, A. ms. *Coloniae plantarum* (Suecicarum). Uppsala universitetsbibliotek D 83 f. ArkivDigital <https://arkivdigital.se>
 Alvesta (G) AI:4 (1791–1805) Bild 171 / sid 325 (AID: v18142.b171.s325, NAD: SE/VALA/00010)
 Östra Ed (E, H) AI:3 (1801–1805) Bild 6 / sid 1 (AID: v24711.b6.s1, NAD: SE/VALA/00484); Bild 17 / sid 23 (AID: v24711.b17.s23); Bild 20 / sid 29 (AID: v24711.b20.s29); Bild 21 / sid 31 (AID: v24711.b21.s31).

Fries, E. 1825. Berättelse öfver botaniska exkursioner år 1823. *Phytogr. Sällsk. Årsberättelse* [2]: 54–60. Lund.
 Linné, C. von ms 1729. *Spolia botanica sive Plantae Rariores per Smolandicum, Scaniam et Roslagiam observatae et enumeratae*. I: E. Ährling, Carl von Linnés ungdomsskrifter I. Kungl. Vetensk. -Akad. 1888.
 Virdestam, Gotthard & Virdestam, Gotthard (1927). *Växjö stifts herdaminne* D. 2.
 Östra Eds hembygdsförening. <https://www.hembygd.se/ostra-eds/plats/437855/text/116413>. Hämtat 2021-11-18.

Sydvästnytt

▪ Åke Widgren

Fig. 1. Flytsvalting och klotgräs växande tillsammans på den nya lokalen i västra delen av Hängasjön.
Foto: Åke Widgren.

Även om det sydvästra hörnet av Småland är artfattigt så görs det ibland intressanta växtfynd där. Här följer beskrivningar av några fynd som gjordes under 2021, dels i Hängasjön på gränsen mellan Ljungby och Almhults kommuner, dels vid Vrå i västra delen av Ljungby kommun.

Hängasjön i sydvästra Småland är främst känd för sin förekomst av flytsvalting *Luronium natans*. Många botanister har under årens lopp besökt sjön för att ”kryssa” arten, vilken är rödlistad

som ”starkt hotad” (EN). Jag har flera gånger floraväktat det kända beståndet i Mårtnasjön, den delvis avsnörda viken i söder där arten har en rik förekomst, tillsammans med Bertil Möllerström. År 2005 hittade Krister Wahlström en mindre lokal en kilometer längre norrut, vilket väckte tanken att eftersöka arten i en större del av sjön. I år var det dags. Inventeringen som gjordes den 13 september resulterade i nya fynd av både flytsvalting och av andra intressanta arter.

Flytsvalting

Arten återfanns i riklig mängd i Mårtnasjön, men vattennivån var ganska hög och vattnet brunare än tidigare vilket gjorde det väldigt svårt att räkna antalet plantor. En ganska stor andel av plantorna har nämligen bara bladrosetter. Vi uppskattade antalet till minst 800 plantor, men det verkliga antalet är säkert större. Vi rodde sedan vidare norrut. Vi behövde inte ro särskilt långt innan vi fick syn på spridda plantor med flytblad i en grund vik. Vattnet var knappt stövel djupt, och botten fast, så det gick utmärkt att vada runt i viken och spana efter plantor. Flytsvaltingen visade sig vara väl spridd inom ett 20×100 meter stort område. Det dåliga siktdjupet gjorde det omöjligt att göra en noggrann räkning, men en mycket grov skattning resulterade i omkring 5 000 plantor. Ytterligare en bit norrut kontrollerade vi Krister Wahlströms lokal (Drullans

båtplats), där vi återfann tre plantor. Hångasjön är en stor sjö, och hittills är bara en sjättedel (grovt räknat) någorlunda välinventerad. Alltså är chansen stor att det finns fler flytsvaltinglokaler att upptäcka i sjön.

Klotgräs

Mitt bland alla flytsvaltingar på den nya lokalen hittade vi en ganska rik förekomst av klotgräs *Pilularia globulifera*, som täckte en yta på cirka 50 m² (Fig. 1). Klotgräs (rödlistad som "sårbar", VU) har många kända lokaler i sydvästra Småland, de flesta bara besökta en gång. Säkerligen finns det även ett stort mörkertal av oupptäckta lokaler. En utmaning för floraväktare!

Pilblad

Då Bertil i slutet av sommaren rekognoserade inför årets årsmötesexkursion för Smålands Flora fick han syn på ett

Fig. 2. Pilblad i sundet mellan Mårtnasjön och Hångasjön.
Foto: Åke Widgren.

Fig. 3. Den nya rika lokalen för flytsvalting och klotgräs i Hängasjön. Foto: Åke Widgren.

mindre bestånd av pilblad *Sagittaria sagittifolia*, i sundet mellan Mårtnasjön och den egentliga Hängasjön (Fig. 2). Vid vår roddtur på sjön den 13 september hittade vi arten på ytterligare tre lokaler i sjöns västra del. De två nordligaste lokalerna var rika, med 150 respektive 250 plantor. Mängden plantor tyder på att arten måste ha funnits länge i sjön. Det anmärkningsvärda är att varken vi eller någon annan sett den i sjön tidigare. Bertil minns visserligen att Ingvar Christoffersson en gång nämnt att det skulle växa pilblad i Hängasjön, men uppgiften finns inte med i boken Smålands Flora går därför inte att bekräfta.

Däremot har arten en känd förekomst i Lillån nedströms Hängasjön. Pilblad är rödlistad som "nära hotad" (NT), och är ovanlig i Småland. De flesta lokalerna finns i norra och nordöstra delen av landskapet. I Kronobergs län finns förutom lokalerna i Hängasjön och Lillån bara ett sentida fynd, från Asasjöns norra del i Växjö kommun (Tomas Fasth i Artportalen, 2016-05-15).

Flotagräs

I sundet mellan Mårtnasjön och Hängasjön påträffade vi två bestånd av flotagräs *Sparganium gramineum* (cirka 40 m² med flytblad vid ytan, Fig. 4). Vi antog

att det var en ny lokal, men det visade sig senare att vi noterat den på samma plats redan 2015. Flotagräs (rödlistad som ”sårbar”, VU) är en knepig art att floravakta. Den kräver vanligtvis båt eftersom den ofta växer i djupt vatten. Den är dessutom svår att räkna på ett bra sätt, och den måste vara i frukt för säker artbestämning (åtminstone om man hittar nya lokaler).

Klotullört

Den 19 augusti hittade Krister Wahlström och Fredrik Svensson klotullört *Filago vulgaris* på två lokaler (med 300 respektive 75 plantor) vid Rydala, Vrå, i Ljungby kommun. Båda lokalerna utgjordes av relativt nyanlagda skogsbilvägar. Hur arten kommit till området är okänt, men troligen har frön följt med gruset till vägbygget, eller med de maskiner som använts. Fynden från Rydala

är rapporterade i Artportalen, med foton. Klotullört har endast hittats en gång tidigare i Småland, vid Råsgård i Västra Torsås, där de spontant dök upp i odlingslådor för mandelblomma. År 2015 hade arten varit etablerad på lokalen i flera år (Runesson 2015). Klotullört har tidigare varit rödlistad. Så sent som 2005 var arten klassad som ”starkt hotad” (EN), men har efter en stark spridning under senare år numera ett stort antal lokaler i framför allt Skåne. Arten har även hittats i Halland, Västergötland, Blekinge samt på Öland och Gotland. Sedan 2020 är klotullört klassad som livskraftig (Artfakta 2020).

Citerad litteratur

Artfakta 2020. <https://artfakta.se/naturvard/taxon/filago-vulgaris-648>.

Runesson, M. 2015. Fynd av klotullört i Alvesta kommun. *Parnassia* 28 (1): 5.

Fig. 4. Flotagräs i sundet mellan Mårtnasjön och Hångasjön.
Foto: Åke Widgren.

Sydostnytt

▪ Tomas Burén

Det kan löna sig att leta lite extra även i välkända trakter. Här följer tre intressanta fynd från Smålands sydostligaste hörn, där familjens sommarstuga ligger och där jag har botaniserat under många år.

Sommarklynne

Den 13 juni skulle jag och min kollega Sandra Nilsson testa metoden för inventering av åkerogräs som har beskrivits i tidigare nummer av *Parnassia*. Vi valde en åkerkant väster om Järnsi-

da gård, Söderåkra socken, där jag sedan tidigare visste att det fanns en del intressanta ogräs. Bland annat fanns det, liksom tidigare år, stora mängder med vit sminkrot *Buglossoides arvensis* var. *arvensis*. Innan vi ens hunnit börja inventera fick jag syn på något intressant i hörnet av åkern. Det visade sig vara sommarklynne *Valerianella dentata*, som jag annars bara har sett på Öland. Spridda plantor fanns längs en stor del av åkern och vi uppskattade antalet till ca 170 plantor.

Fig. 1. Sommarklynne väster om Järnsida 2021-06-13. Foto: Tomas Burén.

Fig. 2. Sodaört på tångtäckt strand mellan Järnsida och Grisbäck 2021-08-21. Foto: Tomas Burén.

Den 1 juli gjorde jag ett återbesök för att samla belägg med både blommor och frukter. De flesta plantorna var helt överblommade efter en varm och torr period, men det visade sig att populationen var betydligt större än vad vi hade sett vid det första besöket. I den västra kanten av åkern uppskattade jag att det fanns minst 1 000 plantor. Jag har inte gjort någon ordentlig inventering av andra åkerkanter i närområdet, men efter vad jag har sett avviker ogräsfloran i den här åkern påtagligt från den i närliggande åkrar. Det var också väldigt tydligt att kemisk ogräsbekämpning hade skett, för bara någon meter in i åkern var det nästan helt fritt från ogräs medan själva kanten var artrik.

Sommarklynne är en stor sällsynthet i Småland. Under inventeringen av Smålands flora hittades den bara på en enda lokal, även den i Torsås kommun. Det finns inga senare småländska uppgifter på Artportalen. På Öland dyker den upp här och där, men så här rikliga förekomster är ovanliga.

Sodaört

När Smålands flora sammanställdes fanns det inga aktuella fynd av sodaört *Salsola kali* i landskapet. 2007, alltså samma år som boken trycktes, påträffades dock ett exemplar på stranden vid Fulvik på gränsen mellan Kalmar och Torsås kommun under föreningens årsmötesexkursion (Hederås 2007). Därefter

har inga fynd rapporterats på Artportalen förrän Marcus Arnesson den 27 juli hittade arten söder om udden Vispan vid Grisbäck i den sydöstra delen av Torsås kommun. Han bedömde att det var ungefär fem plantor som växte på sandstranden. Den 15 augusti var jag på jakt efter mogna sötbjörnbär *Rubus plicatus* (jag är inte bara batolog utan även batofag) och kom då att tänka på Marcus fynd. Mellan Järnsida stugområde och Grisbäck finns en sumpig strand täckt av tång och jag trodde felaktigt att det var där som Marcus hade sett sodaörten. Alltså gick jag dit och hittade mycket riktigt snart arten, totalt 22 plantor. Först när jag kom hem och kollade uppgiften på Artportalen insåg jag att det var en ny lokal. Den 21 augusti gjorde jag

ett återbesök för att fotografera. På min lokal var plantorna nu lite svåråtkomliga på grund av högre vattenstånd. På Marcus lokal hittade jag, vad jag bedömde som, två stora plantor. Jag letade på flera potentiellt lämpliga lokaler i närområdet men hittade inga fler plantor.

Sodaört verkar öka både på sydvästra Öland (Crister Albinsson muntligen) och i Blekinge (Åke Widgren muntligen) så det är inte osannolikt att den dyker upp på fler platser i Småland.

Slidsilja

På väg hem från den ovan nämnda sodaörtsexkursionen den 21 augusti cyklade jag en liten väg från kusten via några sommarstugor mot Grisbäcks by. Jag har tidigare cyklat där flera gånger på

Fig. 3. Slidsilja har långa bladslidor som sitter löst runt stjälken (tv), blommande slidsilja (th), Grisbäck 2021-08-21. Foto: Tomas Burén.

våren eftersom vägen leder till en rik lokal för vårkällört *Montia arvensis*. I vägkanten fick jag syn på en flockblomstrig växt. Krusfrö *Selinum carvifolia* var det troligaste, men jag tyckte att den såg lite skum ut så jag stannade. Det visade sig vara slidsilja *Selinum dubium*, som jag känner väl från Öland och från ett antal lokaler runt Kalmar. Jag räknade till tio blommande plantor. De vegetativa försökte jag inte räkna.

Detta är det första moderna fyndet från Torsås kommun. I Smålands

flora nämns några uppgifter från trakten av Söderåkra, alltså samma socken men längre norrut, från 1838 till 1906. Slidsilja är lätt att identifiera genom de långa bladslidorna (se foto), så den är knappast särskilt förbisedd. Tillsynes lämpliga växtplatser finns det dock gott om, så det kan inte uteslutas att den gömmer sig på fler ställen.

Citerad litteratur

Hederås, J.-E. 2007. Smålands Floras årsmöte 2007. *Parnassia* 20(2): 5–10.

Medlemsinformation

Dags att betala medlemsavgiften för 2022

Med detta nummer medföljer inbetalningskort för medlemsavgiften. Enligt beslut på årsmötet höjs avgiften till 150 kr eftersom kostnaderna för Parnassia har överstigit inkomsterna från medlemsavgifterna under flera års tid. Avgiften för familjemedlemmar som inte får någon egen tidskrift är oförändrad 25 kr.

Vill du också hjälpa till med floraväkteriet?

Floraväktarverksamheten, bevakningen av kända lokaler för hotade växter, är en av föreningens viktigaste uppgifter. Fler floraväktare behövs och alla kan bidra eftersom det finns både lätta och svåra arter. Kontakta någon av samordnarna Margareta Edqvist (Jönköping), Uno Pettersson (Kronoberg) eller Åke Rühling (Kalmar) om du är intresserad.

Tipsa om aktiviteter via Facebook och hemsidan!

Styrelsen planerar att annonsera olika aktiviteter, exempelvis gemensamma floraväktarinsatser, via Facebook och föreningens hemsida. Du kan också själv tipsa om olika aktiviteter, till exempel "Jag ska floravakta mosippa i Krösamåla på lördag. Hör av dig om du vill hänga med" eller "Jag har hittat en jättefin betesmark i Lingonboda och ska åka dit med några bekanta. Vi träffas vid macken i Knohult klockan 10.00 på söndag".

Om du inte har Facebook kan du skicka din e-postadress till Uno Pettersson så försöker vi meddela när det är aktiviteter på gång. Vi kan dock inte garantera att vi hinner skicka information om aktiviteter som dyker upp med kort varsel.

Råd till författare

Parnassia utkommer i maj och december. Artiklar och notiser skickas senast 1 april respektive 1 november till Tomas Burén eller Åke Widgren (se nedan) för att komma med i ett visst häfte.

Det är enklast om du skickar texten med e-post och gärna skriven i Word. Men det går också utmärkt att skicka texten på papper (läs då korrekturet extra noga så att allt blir rätt avskrivet).

Skicka gärna med förslag till bilder – teckningar, kartor eller foton av växter, miljöer, personer. Digitala bilder fungerar smidigast. Digitala foton måste ha hög upplösning och helst vara i formaten .tif eller .jpg.

Välkommen med dina bidrag till *Parnassia*!

Redaktörer:

Tomas Burén, Adelgatan 11A, 393 50 Kalmar.

Tel. 070-356 46 97. E-post: tomas.buren@netatonce.net

Åke Widgren, Ronnebygatan 10, 371 32 Karlskrona.

Tel. 070-983 14 49. E-post: cotula@gmail.com

Kjell-Arne Olsson, Evavägen 32 H, 296 32 Åhus

Tel. 073-745 49 94. E-post: kjellarneolsson87@gmail.com

Äldre nummer av *Parnassia* säljes

Beställ hos Margareta Edqvist, tel. 070-231 35 82

E-post: margareta.edqvist@telia.com

Föreningen Smålands Flora på Internet

Föreningens hemsidaadress >www.smalandsflora.com<

Föreningen finns även som en Facebookgrupp. Vi hoppas att den ska bidra till ett ökat intresse för botanik i landskapet, och att vi får fler engagerade medlemmar i föreningen.

Facebookgruppen heter **Smålands Flora**.

Sid 1

Bertil Möllerström

En skogsväg med extra allt – artrik och lättinventerad

Sid 11

Lennart Persson

Årsmötet i Älmhult

Sid 14

Margareta Edqvist

Växtnoteringar i några husförhörslängder

Sid 17

Åke Widgren

Sydvästnytt

Sid 21

Tomas Burén

Sydostnytt

